

Сафранов Т.А.
ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 101-ЕКОЛОГІЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

В першому наближенні до стандартів вищої екологічної освіти з *тисяча* дев'ятсот дев'яносто третього року була застосована «Модель підготовки фахівців за напрямом «Екологія»», що була запропонована Науково-методичною комісією з екологічної освіти МОН України.

Більшого поширення набув Галузевий стандарт вищої освіти України **другого** покоління, розроблений робочою групою МОН України для освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки «Екологія». Він складався із освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми.

За аналогічною схемою у межах напрямку «Екологія» робочою групою розроблено Стандарт для освітньо-кваліфікаційних рівнів «спеціаліст» і «магістр» за спеціальністю «Екологія та охорона навколишнього середовища», але він не був затверджений МОН України і тому мав статус рекомендованого щодо використання.

Згідно з «Переліком Кабміну України дві тисячі шостого року», підготовка бакалаврів-екологів почала здійснюватися за напрямом «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», що зумовило необхідність розробки стандарту третього покоління. За цим напрямом робочою групою МОН України був розроблений Стандарт базової екологічної освіти, який складався вже з трьох частин – освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми і засобів діагностики знань.

Перелік спеціальностей підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст» і «магістр» в рамках напрямку підготовки «Екологія» був затверджений лише в «Переліку Кабінету Міністрів України дві тисячі десятого року», а тому виникла нагальна потреба в розробці стандартів за новими спеціальностями.

У «Переліку Кабміну України дві тисячі п'ятнадцятого року» в галузі знань «Природничі науки» була виокремлена спеціальність 101-Екологія. Таким чином, шість вище згаданих спеціальностей екологічного напрямку з «Переліку Кабміну України дві тисячі десятого року», були анульовані, або ж збереглися як відповідні спеціалізації у межах спеціальності «Екологія» або «Технології захисту навколишнього середовища».

Всі ці змінення викликали нагальну потребу у необхідності розробки стандартів вищої екологічної освіти України четвертого покоління. Нові Стандарти за спеціальністю 101-Екологія для першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти розроблені членами науково-методичної підкомісії з екології та затверджені відповідними наказами МОН України у жовтні 2018 року.

Згідно до «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти», які були затверджені відповідним наказом МОН України, дуже схожим є предметна область для всіх рівнів вищої освіти.

Основу нових стандартів становить перелік компетентностей випускника, який складається із комбінації знань, умінь, досвіду та інших особистісних якостей, які визначають за результатами навчання.

При цьому інтегральна компетентність для різних рівнів вищої освіти сформульована згідно визначень «Національної рамки кваліфікацій», яка містить 10 рівнів (від нульового до дев'ятого), але відповідно до статті тридцять шостої Закону України «Про освіту» (2017 року) нараховується 11 (від нульового до десятого).

У стандарті для рівня «бакалавр» нараховується тринадцять загальних компетентностей, для рівня «магістр» – вісім (в т. ч. лише одна – «здатність до виконання дослідницької роботи з елементами наукової новизни» зазначається у освітньо-науковій програмі), а для рівня «доктор філософії» їх шість. Ці компетенції формуються, по суті, на протязі всього життя людини й зводяться до комунікативних, інформаційних, мовних та інших навичок, особистісних характеристик здобувача вищої освіти.

Спеціальних компетентностей в стандарті для рівня «бакалавр» налічується тринадцять, для рівнів «магістр» і «доктор філософії» - по десять. Визначені компетентності є відображенням базових знань і практичних навичок, які у попередніх стандартах підготовки бакалаврів і магістрів були закладені в обов'язкових або «нормативних» дисциплінах.

Основною новацією нових стандартів є колективний принцип забезпечення програмних результатів навчання. Це означає, що окрема компетентність забезпечується та наповнюється кількома дисциплінами.

Нові Стандарти є підґрунтям для розробки освітніх програм. Система освітніх компонентів програми повинна забезпечити набуття випускником всіх передбачених стандартами компетентностей. Треба зазначити, що розробники освітніх програм мають право розширювати перелік компетентностей в залежності від обраної спеціалізації та специфіки навчального закладу.

Варіативна складова навчального плану також може забезпечувати набуття випускником даних компетентностей.

За необхідності можуть бути передбачені додаткові програмні результати навчання. Все це повинно бути зафіксовано у освітній програмі, а також, відповідно до «Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (Постанова КМУ від 30.12.2015 р. за № 1187), у пояснювальній записці до навчального плану (Додаток 2 даної Постанови КМУ).

Пояснювальна записка до навчального плану відображає логічний зв'язок між дисциплінами та їх нормативним змістом за схемою: *компетентності, якими повинен оволодіти здобувач → програмні результати навчання → найменування навчальних дисциплін, практик.*

Слід зауважити, що при складанні *робочих* початкових програм за окремими дисциплінами необхідно вказати, які із компетентностей стандартів бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти забезпечує та або інша навчальна дисципліна

Оскільки в нових стандартах відсутні рекомендації щодо назви навчальних дисциплін, що повинні забезпечити здобуття *місі* чи іншої компетентності, тому при розробці освітніх програм доцільно використовувати вже наявну навчально-методичну базу, а *саме*: знайти відповідність змісту існуючих навчальних дисциплін до визначених компетентностей у стандарті зі спеціальності «Екологія» для бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти. Така спроба продемонстрована на прикладі дисциплін навчальних планів у Одеському державному екологічному університеті

Більш складною є відповідність загальних компетентностей стандарту окремим дисциплінам. Наприклад, навіть при явній відповідності компетентності «Здатність спілкуватися іноземною мовою» дисципліні «Іноземна мова за професійним спрямуванням», або компетентності «Здатність проведення досліджень на відповідному рівні» у стандарті для рівня «магістр» дисципліні «Методологія та організація наукових досліджень», навряд чи ці компетентності обмежуються лише рамками вивчення означених дисциплін. Ці та інші загальні компетентності стандарту за спеціальністю «Екологія» формуються не тільки в процесі опанування здобувачами всіх складових освітніх програм, а протягом всього їх життя.

Таким чином, гнучкість нових стандартів дозволяє зберегти наявні методичні розробки, що, безумовно, сприятиме змістовному оновленню вищої екологічної освіти, а також є тими документами, що поступово можуть реалізуватися в ході модернізації освітнього процесу.

Стосовно ж стандарту для доктора філософії зі спеціальності 101-Екологія, слід зазначити, що він розробляється в Україні вперше, а тому є деякі проблеми його розробки. Проект цього стандарту перебуває на стадії громадського обговорення, а тому ще зарано говорити про принципи його впровадження.